

বাৰীমচা

লক্ষ্মাংনখৰা লম্বী

শাগোলশেম মোহেন্দ্ৰো

ইফ্ৰালদগী অৱাং পানো হাইগংলগা চীয়াংদা লৌ অগীকপা খুং অমদগীনি অমর। মমা-মপা অনীমক ওমা কায়নখিবনা ময়াননা নাওকোদুনা ইচম চৰা ইমুং অমদগী হৌৱকখিৰা অমর ময়ম মকৈ পান্দুনা মচানুপা অমগা মচানুপী অমগা লৈরে। লৈকাইনা ৰাশি হায়ৰগা খঙনৰী ৰাশিতোৱীনা মাগী নুপীনি। লাইৱিক লাইঙনী লমদা মনীং থুংবা ওমখিঅবসু অমর পোকপদগী পীথোকপা অমদি লৈজৈ। হায়খিৰা ৰা কাউগদে নীংশিংবগী পাসল ৰাংই অমদি সাহিত্যতা খৰায় যাজৱকই। মৰা ওইৱিঙেদগী হৌনা মশান ইজবা ৰাৱেং শৈৱেং মীয়াম মাঙদা পাৱকই থিৱকই। ৱেডিওদা নাহাৱেলগী খোঞ্জেলদা শৰুক য়াৱকই। লাইৱিক ফোঙবা নেনবনচিৎবা কয় মতোমতা তুমিন-তুমিন চত্ৰনা য়াওজখি। অদুব লৈত-লাইৱ মচা ওইবনা মাগী অনীংবা লম্বীদা খোঙ থাজিদ্দনা ফোঙনা চৎচৰদি উমজখি। লৈঙাক্ৰোয়শঙগী থৰতি ফংজৌদবা মৱল্লা নুপী অঙা থাক্ৰবা মতম মতমগী অফং-অফংবা শূৰগা, লৌউ-শিংউৱগা ময়ম পুনবা হোংনজৈ। মাগী নুশিৰা অমনা শেংপা চাবদা ময়ামগা মায়দে, ইচম চৰা ফিৱেল ডাঙা শেঙলি। খোঙউপ হোংদে, ঘৰী শিদি পেতি ফাদে, ফুৱিঙে নমশিদে। লংজম ফুৱিঙে অঙৌবা অমা লিংগা অৱাওবা খোঙউ অমা শেংলগা শউন শেংল অমনবা অমা তোলেগা লৈৱকমফি মতেক মচা অমা উত্তা য়াগ্ৰগা ফিখাও অমনবা মচা অমাদা চে-কলম দহিৱি-নুলি খৰা হায়গ্ৰগা লেঙবান্দা য়ান্দুনা চৎপসিনা মাগীদি চিনফা পূৱবা ফিজেংনি। ৰা ঙ্ৰাংবা ফিঙে ইচনা তপ্পা চনিং তানা ঙ্ৰাই। ঙ্ৰসি ফাওবদা কনামতগা শাওনবা মাগীদি নীংজবা ধনুঙমনি। নিশা হায়বখিমা মঙোদদি য়েৱবঙম খলি। লৈকাই মীয়াম্না মাৰু 'দাদা অমর' হায়না নুশিনা লোয়নি। লৈশাবী পাখও ফাওবা লম্বীদা নোক খুদেদা চৎলন্দু মাগা শেংবা মতমদদি মক লুকখুদনা তুমিন-তুমিন চৎলি। লৈকাইগী মপা-মমানা মচাশিং ৰাৱকপদা ফাওবা দাদা অমরগী মতৌ তমজৌ হায়না ৰাৱক্ৰৈ।

অদুব তৰা ওমদবা মীওই মপোৱি। ওসিদি অমর খঙহৌদনা পুমওন ওনশ্ৰে পুমহোং হোংশ্ৰে। খোঙউপ তোংখংলকএ, ঘৰী শিগংলকএ, পেতি ফাগংলকএ, ফুৱিঙে নমশিৱে। পাখও ওইৱিঙেদা কেহৌদবগী মৰু মতু-মচা লৈৱকনা কেখংলকএ হায়নরে। লাইৱ মচা ওইজববসু ফুৱদি ফেজ পকচে, ডৌৱোক ডৌবা তবোব তবোপ্ৰা ৰাং চাউবা ওকশম য়াওবী কুদাং ককপীদুনা লিংগা আনেক অমুবা অমা উপগা থোকপদি কনানা মাৰু পাখও নভে হায়খোংনি। হেমা ওকপদি অসুক কুইবসে ফোন পায়বদি লায়ৱদনা তৌবা ফাওবা হেতবা মহাৱা মমল হোংনা মশক ফজবা ফোনকা পায়খংলকএ তৌখংলকএ। মমাঙদা নংব্ৰবসু মতুদা লৈকাই মীয়াম্না ঙ্ৰাউনে শোদি "অমরসি মওং অমা তৌখংলকইদা হৌজিত্তা পাখও ফাগংলকইকো"। নুপী অঙাশিংবসু ৰাশিদা হায়বীবা য়াওই। ইবেশমা ৰাশি নোহোয় নুপাশিৰো হৌজিত্তা পাখও ফাগংলকএৱানি, অতোৱী অমা পুশিল্লতনা নঙনে ৰাজনি।

মপুৱোইবগী মওং মতৌ লৈকাইগী নিনফুং-নিনফুং ঙ্ৰানেবসি তাৱৱগা ৰাশি খোয়ৱাবনা লৈকম খঙলক্ৰৈ। মপুৱোইবগী মওং মতৌব লোংনা থুপা য়েংজৱি শেগজৱি। শেগজৱা হায়ববু অমরনা মখোঙ হুগা চঙট্ৰিঙেদা ইফি ফিনো ফোনদু তাপ পায়খংলগা নুপীগা থানবা পাউকা য়াবৱা য়েংজৱিপাংনি। পাউমক্ৰি য়াওৱমদে হায়ববু চিনেবা নুপী মনিং অমদি য়াওৱক্ৰৈ। খলি কৰিনোনে মসিগী মিংদাসি? মপুৱোইবদা ফোঙদোকপা ওমজব্ৰবসু ৰাশি লাইমন মচা অমদি কাঙজৱি মকোৱসু খোংচিৱি। হংসি কদায় হংসি কদায় ময়মগী লৈত-লায়ৱগীৰ খনগত্ৰা তাইনফম খঙদা মতোমতা খোদৌ শাওগংটে। অমরদি ঙ্ৰাইহাক শবোৱা, তাল্লত্ৰা, নুমিডাং ফমুদা খুৱ খুদক কুল্লা মাগী হৌনবী কৰি কৰিনো ইবদি লেপে।

নুমিত্তা য়াগ্ৰা শাৱবা কালেনগী নুংখিলনি ময়াম্না উৱম-ৰাৱম থিদ্দনা পোখানবা তাজ্জনি। অমর মাগী

হৌনবী ফমুং মখতা ৰাখলদা উংলি। কলম মনিংদো মচিনবালাদা অমুক চুপ মতেক খৰা অমুক ইঙম তৌৱদুনা খোৱি খোংলি। ৰাশিসু পুৱিদা ফি শুৱবগী খুদেং থনবা ফিয়ামদো শেগমদা ফৌবা চন্দনা খৌৱী লৌখোকপা ইমুংদা চঙলকই। মপুৱোইবগী মতৌদুনা খৰগা ৰাৱবগা খংশাও শাওখিদনা মতৌ থাংবা হৌৱকই-

"ইশ্ৰেদকো ইশ্ৰেদকো কৰিগী চিঠিনো কনাদবু পীদোইনো? মচা-মশু শেগমদায়দা পাখও মচা ওজৱকএ, ইমুংসে য়ান্না নুংইদৌৱি।" অমর তাৱবসু নাচুংদে পাউখুম অমতসু পীৱক্ৰে। ৰাশিনা মচা তাৱকই-

"নুপা ফংমনদবদগী ফৱকপদি নুংইদৌ, ফৱদগী ফংলক্ৰবসিদি ৰাশ্ৰেদকো। চৰা নামতা চাবা মানসু কবি ওইখংলকএ হৌৱো কুমখংলকএ, ৱেডিও লীলাদা "কুম কাং কুম কবি চঙ" হায়দো তাজনি। হদকমুক্তি অমর তিং পাৱমাৱে খুৱকই-

"ৰাশি নঙসিদি মীগী খোয়দো থিৎপা ৰা ঙ্ৰা হেৰু ঙ্ৰাঙলদনা কৰিনোনে মসিৰো?" ৰাশিনা খুৱকই-

"অচুৱা হায়ৱদি পাৱমনি খোয়দৌ থিৎলমনি। মীগী নুপাদি নুশা শাদমাৱে শুৱিৰা নোৱিৰা। নঙগীনা ফমুংদুনা মৈনিং কুদনা লৈৱে।"

"হেৰা! অদুমুক্তি হেনমল্লিদা নুপা ঐবু মৈনিং কুল্লিত্তা কায়দা, ইস! ইকায়ত্ৰবা ৰানিদা।"

"অদু ওইৱিদি য়েনবানা য়েৱক কনোনা তাৱনে ফমুংদা লৈৱিৰো?"

"অস! য়েংউনে মসি নুপীসে, ওসিনে ঐ শাওৱকনিকো।"

"হো নুপী অঙাং থাকপীয়ু হায়জবনে নুপী কোয়বীয়ু হায়জবা নভেয়ে। মসিদবু শাওফম লৈৱো?"

"খঙজৱে চেঙজংবা-ও মালা হংলগা লৈৱৰা নঙনা মোবাইল চৎখংলক্ৰবদো। মনিং কাসিনা অশৰী থাৱিৰা ঐখোয়সু চলিৰা খঙঙে হায়ৱেইদা হায়দৌৱে ৰানি।" হদকমুক্তি অমর হুৱানবা নাকোক নাপী পকই হায়নবঙম খঙনেম নেমথখি শোহাংনো হায়ৱকই-

"যুমগী নুপীনা খন চাউবা হৌনশানি। অদুবনে ঐগী থম্মোয়াদা চেঞ্জিৰা শেংলগা ঙ্ৰেলেনসিদি নঙোদদি কৱল্লা উংলুগনি। ৰাইহেনদি থাজৱৱেই। ফৱে ৰাশি নঙনে মখা তাৱগনু ঐনা লাৱে। অদুবনে অইনোনা মোংহুৱল্লা সমাজসিগী ঙ্ৰিচেৱকসিদি অমৌখৌথিগে ঐদি ইতোমতা ওইৱবসু তৱু-তৱুনা। নোংমদি শোয়দনা খঙলকখিনি। অৱবা ঙ্ৰিংশিংগী মহাও, অচুৱা মাগী মায়কপা।" ৰাশিসু হদকমুক্তি মখা তাৱক্ৰে শাউনিংবগী খোঙথোংদা গম-গম মপানালোমদা থোৱে।

অমরসু ফোন পায়খংলি।

"হৱে হৱো অকিমলা?"

"ও দাদা অমর কৰি হায়সিৱা?"

"অকিম নভুবু য়ুমদা লৈবৱো?"

"লৈৱে-ইফ্ৰালদা চৎসিৱা তৌপিকো।"

"অদুদি তান চাৱে, ইবানি অমুত্তা উনদবা য়াৱে, অৱবা ৰাফম অমা লৈৱে।"

"কৰি অৱপনোনে দাদা?"

"ঐগী নুপীনা ইবানিগী মৱিসে লামা লৌৱে।"

"ইস! কৰিনোনে নঙমকী নুপীনা নঙগী থম্মোয় খঙদপকো?"

"অকিম মৱম পুথ্য উনৱগা হায়ৱগে লোভাক প্ৰোজেক্টতকী ইফ্ৰাল যৌৱদা কয়া কুইনা চঙগনি কদায়দা থেংনসিগে?"

"পুং ১ শুৱদি চঙবা য়াই। কৈশাম্পাংতা ঙ্ৰাইৱম্মোকো।"

"ফৱে অকিম নহাক শোয়দনা লাকউকো।"

"লাৱে দাদা ঐবু ঙ্ৰাইহাককো।"

ফোন্দি থম্মে, শোমদনা ৰাশি শুমাঙ মচীদা লুমদনা তাৱি। ও-মহাক চীমী নুপী কোয়ৱবা, ঐগী ইমাঙমঙদা উনসি মতম থানৱবা। ফে-ফে মাদা নুপাৱা ঐসু নুপীনি। মাসু মাদা খোৱপা ঐসু ঐনা খোকপ। শিদিদি সুংহংসু হংলোই শুংঙাসু ঙ্ৰালোৱে। অদুব হে নুপী ওইবী! পুন্মকসে মথম্মোয়না খঙবতনি শোজবতনি

ৰাশি মীংলুদিদি ঙ্ৰা হৌৱকই। অমর ফি শেংপা লোয়ৱদুনা থোককই ৰাশিনা চঙলকপগা মাদোলদা থৌনে অনীমক কৌনদে ঙ্ৰানেদে কদায়দো কমেদৌবনো হনদে। ৰাশি লৈখোক্ৰগা হায়ৱতবদি য়েংজিৰা শোয় মচীনা খঞ্জিনশ্ৰে। চঙলক্ৰনা ফমুংখতা লোংনা দম তাই খুদনা লাইবত্ৰা থংগা কৰিনোমা তুমিমা খলি। "হে নুপা ওইবা, ঙ্ৰমীদকো নখোয়সে ইচা অনীসিগা ঐবু ইহোকপীৱকো?" মপী তৱং তৱং শীহুৱকই ফিজিদ্দনা হায়ফেঙে তেথোক্ৰে।

শোমদনা অমর বস মনুংদগী থোংনাওদা য়েংখোক্ৰগা লম্বীদা হৌৱিৰা উপাল ৰাপাল চীং-মান কৰায়ে য়েনো য়েনো খলি। "ঐগী নুশিৰদি থুইবঙগী মীনুশিদ্দনি থম্মোয়গী মৱীনি, অপাৰা কৱকপগী নুশিৰদি নভে। পুন্মক ঙ্ৰিহল খুদম চনবা ওমদবা শাশিৱবা নুশিৰদি ঐহাক তুৱক্ৰে। ঐগী ঙ্ৰেবা ৰাখখসে কনানসু খঙবীৱেদো। ঐমকী নুপীনা ফাওবা খঙবীৱবকো। চুমী ৰাশি নহাকী পেদবদ ঐ খঙই ওসিদি শোয়দনমকী নহাকী চিনেবদ কোকহনগনি। অকিমদি চীংমীনি চীংমী। তম্মীদি নুশি ঙ্ৰিলেদি মৰোশা লাইৱেৱীৰী খুদোলনি। ঙ্ৰিচেলসিবু লম্মখাংদা নাইথেনখিৰা ঐহাক ঙ্ৰুদ্রাই, ঐহাক তশংনা অকিম নুশি।" খমা-খমা খুয়াথোং যৌৱো। কুমখুদনা ৱিৱো অমা তোংলগা কেশাম্পাং তল্লা লাক্ৰি। যৌৱগা কোইলে লৈদুনা য়েংলি লাকপদি উদে। ঘৰী অমুক য়েংই ঙ্ৰাইহাক ৰাংলিমাৱেদো। পোংয়োনশঙ মৱম অমদা লৈশিল্লগা নুশা খাংই ৱমাল লৌখোক্ৰনা লাইবকী হমাঙ মৱিসখিংদো তেথোক্ৰি। য়েংবদি লেপে। খাম্মা-খাম্মাৰা থুংল-থুংলবা লস পুথ্য মঙক থাংসুতুনা খুনিং কাঙখুদনা য়েংজৱি মাদদি উদে। ইখঙ খঙহৌদনা অমুবা মচুগী অনৌবা মওংগী অহনবা কাৱ অমা মাগী নাকলদা থৌজিল্লক্ৰনা খায়ৱে। অমৱদি য়েংউদে-

"দাদা অমর-কয়াম কুইৱপনো? ঙ্ৰাইপতা ৰাপিৱদিৱে?" ইঙক ঙ্ৰুৱা।

"হেমা! অকিম ঐদি বসতা লাক্ৰনা খন্দুনা বস য়েংবদা ঙ্ৰকসে তেৱদৌৱে কৰিদা লাকই?"

"তু... শিতা লাকপনে মানা ঐকী ৰোয় ফ্ৰেন্দে ৰেংকনোকো। অলেং তু মহাকসিনে ঐওঙোদা ফোন খৌৱকপা ঐগী য়াগ্ৰা নুশিৰা দাদা হায়বদো। অমর কৌপনে খঙনবকো।"

"অলেং তপ্পা তপ্পা অমরগী নাক্তা চঙশিল্লকই ফুৱিঙফাউ হুৱম্মা মখুংতো খুং শোক্ৰগদবগী থিথোৱৱগা খঙহৌদনা অমরগী খঙই নাকল অনীমজ শেং-শেং থাজিল্লকই।"

"হে! হে! কৈনো ঙ্ৰাইখোনেহে।" হায়না খাউ পায়বা মখুং য়েংতুনা ঙ্ৰাকথোকপা খাউদো লৈমায়দা পত্ৰাক তাই, যে কলম দাইৱি নুগি পুমচাই চাই।

"মহাৱা মঙোদা তৌইনা ফোন তৌৱকই হায়বদো? নুপী লৈৱৰা মানসু ঐওঙোদা য়েংলকপা শাই।" অকিম চেপশিল্লক্ৰনা অলেংবু মখুং পায়দুনা খাম্মী।

"অলেং নহাকী ৰাখলদু ওৱে মহাজি অদুগুয়া মী নভেয়ে।"

"খঙঙে অকিম কুইৱবনি মাৰু অমুঙং খঙহনগেদনা ঙ্ৰাইৱকপা ওসিদি খঙঙেদনা। অদুগা নঙ মতুংদা ঐগী অকিমদা ফোন তৌৱকপা য়াৱেই খঙলত্ৰা?"

অমর ৰা অমতা ঙ্ৰাদনা মখজাই নাৱ-নাৱদুনা লেপ্ৰি। মপী ইৱা চেঞ্জিৰা অকিমনা অমৱা হায়ৱকই-

"দাদা শাওপীগনুকো ঐনা লাৱেৱে।" লাকও চংলসি হায়দুনা অলেংনা অকিমবু মশা শাপাল লাঙুনা তিলেগা গাৱীদা কাখংহুৱগা থৌৱদুনা চংপ্ৰে। অমৱদি য়েংনা লৈহৌৱে। ময়মদা হুৱকপদা মচানুপাদু মাদোল মচীদা মখুংতা মকোং লোংলগা হিক হিক কৱল্লা।

"কৈদৌৱবনো নভুবু?" হুৱলবা খুৱকই-

"বাৰা মামাদি চনবী পুৱগা মপামদা চংপ্ৰে হুৱক্ৰেই হায়ৱন্দী।"

শিৱেং

মঙলান অমা

ঐনা য়েংলি তাইবঙ মালংকোন মনুংসিদিগী থবক চিনবী পুথিৰী মাগী হোংলক্ৰিৰা শক্ৰোনবু খুবাক ময়য় অসিদা পুন্মকপু শেথিৱিৰা ইবুংঙোঙম কৱিসু খঙজবদা ঐহাক্ৰা পোখা-পোখা নুমিডাংদা। শক্ৰা মৱবা অহিং অদুদা তুৱিৱনি ইতোমতা কা অমদা খঙহৌদনা লেপখি পুথিৰীগী খোঙচং খংচেপ-চেপখি তঙায় অমা ফাওংলকই ঙ্ৰিংশিং ঙ্ৰিৱেগা লোয়নদুনা লৈনুংদগী। ঙ্ৰল্লৱা মে খংমুং-মুংখি ৰাংখংলকই অখাঙদা চীংজাউশিং অখাক-অৱাওগা লোয়ননা চাকখংলকই মৈৱী ৰাংনা চীংমায়শিংদা, মীংকপ খোৱকই কমা লাউখি কিমনখিবনা! মতম কুইনদগী কায়নত্ৰবী ইমানা অঙৌবা ফিজেলগা লোয়ননা ইমাঙদা লেপুনা হংলখি কৰি তৌৱে ইচাবু? ৱাৱী লীখি মঙলানগী পাখংতুনা ৰাছখি মঙগী ৱাৱীদু তাৱদা। হৌগংতুনা কোনশিঙে ইমাবু ইমা! ইমা! কৌজে কয়ৱক খুৱিৰাজে উইশিনখি মমীং তপ্পা-তপ্পা। তৌৱিৰা মতৌসিবু কৰিনো, কিবগী পনৌখ লান্দুনা লাউখি, ইমা ইমা ইমা। হৌগতুনা ফম্মী ফম্মুংদা মৈসু ঙ্ৰাদুনা লৈৱসম্মী শোজখি তপ্পা ঐনা মঙলান অদুম ওইহনবিয়ু হা! তাইবঙ মপু ও।

স্বৰ্গ ওইনাম বীৱমঙ্গলবু শৈখাজবা

মণিপুৱ টিয়েটৱগী তোমখিল ঙালম্বা শক্ৰাইৱৰা এষ্টৱ ডিৱেজৱ ওইনাম বীৱমঙ্গল চংপ্ৰেদো নঙদি তাইবঙ শিৱা লৌইদুনা মপুগী খুৱা স্বৰ্ণগী লোকোদা ৱেডিও প্ৰে ড্ৰামাগী কৰ্নগী অৱেইবা ৰাইপকুম। পোকপদগী লৌইনৱক্ৰবা থৌইদোকপা মশাগী ঙ্ৰিংশ লীলা ড্ৰামা ফয়াদা তোপ তোপ্পা গুণ কয়না লেতেংবা শক্তম লাংবদা তমজনীংঙাই ওইৱৰা অয়েংবা-অতাবা ভাবকখিৰু জয় তৌৱৱা। খোঞ্জেলগী ৱেডিও ড্ৰামাশিংবা অতাবা কয়গী পুন্মকই স্থিৰবা চংপ্ৰেদো ৰোজিত্তি নিংঙাইদনি লৌইৱি শোৱিৱি মিংচংতি লেঙদনা খোঞ্জেলগী ৱেডিও ৱেৰেকাৰ্দ্দনা শাক্ৰিনি। শৈখাৰবা মৱাংলবা শক্তমশিং মীথোই মীহেন মনশিং লেতেংব্ৰবা অহল ইবুংঙাগী মতীক মণুপদি নীংশিংহলি নৌহৌনা পুৱাৱী ওসিসু ৱেডিও ড্ৰামাগী আটিষ্ট কয়াবু। ওইনাম বীৱমঙ্গল, সোৱেনশংবম নবকান্ত, মত্ৰম বীৱ। ৱেডিও ড্ৰামাগী খোঞ্জেলগী ইথিদি তোপ তোপ্পা খোৱিৱোল (সাহিত্য) গী ৱসনি তৌবীৱহগা ড্ৰামাগী- ৱেডিও খোঞ্জেল ড্ৰামাগী পুন্মকই স্থিথিল অপেনবা পোকহনবীৱৰা। অটোবা যৌদাং লৌবীৱমবা মতীক ময়ই লৈৱবা ৰাখল্লোন কাউঙপ্ৰাই মীয়ামনা ফজৱবা খোঞ্জেলদো শক্তম লাংখিৰগী অট পাৱফোৰ্মিং হাংদুনা লৌহৌৱেদো মেনখংপা ওমদনা। তোপ তোপ্পা গুণ কয়না শক্তক্ৰম্বা। পুন্মকী অমতা ঙ্ৰাইৱৰা পাদমগী পহুংফম অহল ওইৱক্ৰে অমসুং শিৱে, পুন্মকসি মতমনা ওইহনবনি অসুৱা আশ্বাদি ভগবানগী ধৰ্মদা লৈগাদবা ময়গীৰ সৎসৱসি নোকপা অমসুং শিৱনি জগৎকী মপু ভগবানগী প্ৰেম ভক্তি সেৱাদা মনাই ভক্ত ওইনাম বীৱমঙ্গলদা পীনবাৰি ওইসনু।

হে পুন্ম নুশিৰা

হে পুন্ম নুশিৰা হৈন-শিনো চংসিকো তাইবঙ লৈকোল চঙবদা। লৈৱাং খৌইমুগী নুংঙোল মপাউ পাখঙ লৈশাগী ওইনা ৱাৱী উৰু য়েতু তাৱৱগা পুন্মীদা নভবা খল্লনু হে পুন্ম নুশিৰা কৱৰা নোদেমগী শিৱানো পুন্মীগী অপাৰা ফাউমনদে শয়েং তেৱনি খহুৱদে নুশি শানা ফোঙদোক্ৰা অনিং-অনিং পাঙথোকনে। অদুনা চাবী নুমিঙল লৈৱাংগী লকা তম্ৰদনা অপাম খৌইৱো কোৱৰা পাইশিল্লি অহিং নুংখিল নাইদা। নুশি চীৱোল তৌমীয়া পুন্ম লৈপুল শেগ্ৰবৰা শীঙেল মিংখোল ফংনত্ৰবী তৱা ওমদে মপুকলে থেংনবা কৱক মীহৌবনা চংনবী ৰাংমা লাৱৱে, অৱনোবা ফীথুপ ৰাতানা কাৱৰা থম্মোয় তীঙ্ৰনো মথংলেন মঙোদা যুবদা পুন্ম য়াইখি তানখিৰা লৈকোনগী ৱাৱী ওইৱি তহেই থৌদোক কয়গী খাইনা ৱাৱী তাৱগা য়াওগে খৱনু নহাকসু হে পুন্ম নুশিৰা

অঙানবা নুমিঙ

অম্মা নুমিঙকী নীংশিং খৌৱম পাঙথোক্ৰকপা কুইৱে। অঙানবা নুমিঙকী খৌৱমদি কৈদৌঙে পাঙথোক্ৰনি? য়াউজনিংই ঐসু কচনিংই লৈৱাং খুজোক অথৌশিংগী মফমাদা।

তাবুনুংদগী

হৌজিক 'ফনি' সাইক্ৰোন নোংলৈ নুংশিংকী মৱমদা কমা ঙাঙনৱি। টেকোলোজি চাউখংলকপগী মতুং ইমা হৌজিক্ৰি অসিগুৱা নোংলৈ নুংশিং অসি মাঙজৌননা খঙবা ওমদুনা চেকশিন-খৌৱাং লৌখংপা ঙ্ৰে। মহৌশাদগী হৌনা শজিবু কালেনগী মতম অসিদা মণিপুৱদসু নোংলৈ নুংশিং, ব্ৰজ তাবগী খৌদৌশিংনা মী শিবা, উ-ৰা, য়ুম-ফে তেৰুপগী খৌদোক খৌজুনা লাক্ৰি। ওসিগী ওইনা শজিবু কালেন থাদা নোংলৈ নুংশিং শিংপা ব্ৰজ তাবগী খুদম খৰা তাবুনুংদগী লৌখংচৱি।

- শক ১৭০৩, শজিবু ৪ ইৱাইদা নুংশিং য়ামনা কমা শিংতুনা নিংখেমগী শজায়নচিৰা লৈবাক মীয়ামগী য়ুম য়াগ্ৰা তেৰুএ। উ-ৰা অয়াক্স তেৰুএ।
- শক ১৭৮৭, শজিবুগী ১৭ শাগোলশেনদা হৈনৌখোংনৌগী ঙ্ৰাংবমগী য়ুমদা থকী তেন তাদুনা মনাইনুপী অমা শোৱাইসম নিপা অমা শোক্তনা শিএ। চহীসিমকী কালেন থাগী ১৬ নি শাগোলশেনদা নুংশিং কমা শিত্তুনা লামী খোঙলেন তেজুনা মী য়াগ্ৰা নল্লে। কোঞ্জোবা কুংতি শিএ। মী খৰা শোকএ। কংলা উত্ৰা, অৱাংখোং, শামুখোং, লৌৱকশঙ, অৱাং লৌইশঙ, ময়ং লৌইশঙ শংশাৱেই লৌইশঙ, পাংচ লৌইশঙ, শঙলুংশঙ, সিফাই লৌইশঙ ১১ তেৰুএ। হিনাংখোংনা মশা ৩ তেৰুএ। খুল্লকী য়ুম-ফে, উ-ৰাসু তেৰুএ।
- শক ১৮৭৩, শজিবু ২০ নি শাগোলশেনদা নোং নুংশিং কমা শিত্তুনা তালয়েৱা লৌইশঙ হুৱমোক্তনা তালয়েৱা ইবোমচাগী মনমদা জিৎঘনা য়াগ্ৰি। অদু নুমিত্তা কোংগী হিজগাংসু তেৰুই। লেহাও থাবমগী লেহাও লাইওইবা উ অটোবা অদুসু তেৰুই। মদুনা লাইগী মন্দিৱ নন্দুনা ঙ্ৰিশ্বৱৰী মখুং নাম্মা তেৰুই। খুল্লকী উ-ৰা, য়ুম, শাগোই য়াগ্ৰা তেৰুই।

মণিপুৱী পাউৰো-পাউৰো, পাউৰাক

- কাল চাদনা নৈলে লাঙবা।**
 - তাজ্জা চাদনা ফৱক তাবা থবক তৌবা, ইৱাং তৌবা।
- কাল কালগী পাৱ হায়ববুনি।**
 - মফম মতমগী মতুং ইমা কাৱগদবা থবক তৌবা।
- কাৱে হুৱে কাৱে হুৱে।**
 - কাৱে হুনি কাৱে হুৱে।
 - অমা ওঁৱৱসু অমা ওঁৱৱসু ৱোক পীদবা শুকয়া য়াৱে।
 - শুকশোয় শোয়দনা তৌগদবা থবক।
- কালৈ পোলাং হঙোই খৌৱাং।**
 - চেকশিমা অমসুং নীংখিনা তৌদবা থবক।
- কাউথোকপঙম শেং চাবা য়েংবদা নুংঙাইতে।**

- ফিৱোল কোম্মা শেংপা য়েংবদা মীং নাই।
- কাও থাৱকম থাবা।**
 - অথিৎবা থমদনা মনীং তৌহনবা।
- কাওকাম মাঙদা তাৰা।**
 - মপীগী মতুং ইত্ৰবা মচা।
- কাওজল থীবা মীওইবগী মপোৱি।**
 - শোয়দনা ঙ্ৰমদবা কাউদবা ঙ্ৰা মী লৈতে।
- কাউমৱা কাউবা খঙমৱা খঙবদা।**
 - খঙদবা উদবা শাশিৱবা।
- কাকয়েল খুজিল মৱৱতা মণিমুক্তা লংশিনবা।**
 - ফতবা মৱৱতা মমল য়াগ্ৰা পোং লংশিনবা।

খোমজিনবাঃ ডা. লৈশাংখেম তোম্পোন

চানক্য নীতি

- মীদুগী লৌশিংগী শক্তিঃ মাগী পোকপদগী লোয়নৱক্ৰবনি, মীদুগী থবক তুংগী য়েংলগা লেঞ্জনি, অদুগা লাইবক্ৰ। তৱনা থবক তৌই অমসুং তেংবাঙনবসু ফংই।
- জীৱ পুন্মক মত্ৰা মপুং ফাহনবনি অদুগা মত্ৰা হাংপনি। পুন্মক্ৰা তুমিঙো মতমদি তুমদে, মতমবু মায়থীবা পীবা ঙ্ৰমদে।
- পোকপদগী মীং তাঙলক্ৰবা মী উবা ঙ্ৰমদে অপায়না লাকশিখত্ৰবা মী উবা ঙ্ৰমদে, চাউখোক্ৰা মী উবা ঙ্ৰমদে, লন পাশখিনো পাপ উবা ঙ্ৰমদে।
- মশানা তৌবা থবকী মইহে মশানা ফংজৈ। মশানা সৎসৱাদা কোয়দুনা লৈজৈ, মশানা মশাবু নাজোকহঙৈ।

- প্ৰজানা তৌবা পাপা নিংখৌবু ৰাহল্লি, নিংখৌগী ফতবা থবক পুৱোইংপু ৰাহল্লি, নুপী (মতু) না তৌবা পাপনা মপুৱোইববু ৰাহল্লি, শিয়না পঙবনা গুৱক্ৰ ৰাহল্লি।
- মীগী লমন তোৱৰা মপা (মচাগী) য়েৱক্ৰনি, লমচং ফজদবী মমা (মচাগী) য়েৱক্ৰনি, মশক ফজবা নুপী (মপুৱোইবগী) য়েৱক্ৰনি অদুগা অপঙবা মচা (মপাগী) য়েৱক্ৰনি।
- মিথৌ কৱাৰা মীদা খুদোল পীৱগা ফাগনি, মঙক কনবা মীবু খুং লোৱৱগা ফাগনি, অপঙবা মীবু মানা হায়বা ইৱগা অদুগা অশিংববুনা অচুৱদ হায়ৱগা ফাগনি।

হন্দোকপাঃ ককচিংতাবম ব্ৰজমনি শৰ্মা

মণিপুৱী পাউখোং

- ওসিগী পাউখোং :**
১৩০. মচেং অমা লৌখোকপ্ৰবসু মপম ওইদুনা লৈহৌবা-
 ১৩১. মমীং চান্দা পানবা মকোক্তা লুচুপ উগ্ৰা-
 ১৩২. মঙনা লৈখোনবা কুস্তানা লৈনেংপা অমনা লৈওংপা-
 ১৩৩. ময়া পানদবনা মীওঁদো চিকপদা ঙ্ৰি থোকপা-
 ১৩৪. মখোঙ তৱক মখুং মৱি মমীংতি নাম্মাতা-
 ১৩৫. মশা মৱি পানবা মখোঙ তৱক পানবা ঙ্ৰিংশিংগী চেঞ্জ-
 ১৩৬. মপাল জামোৱ, মনা থাঙশাং মউ অমত-
 ১৩৭. জীৱগী হকচাংগী শৱক ফুৱদা চৈনা ফাওবদা-
 ১৩৮. লুকোকপী চেঞ্জ চেঞ্জ খোংগোনবী তাদৌ তাদৌ-

- মমাঙ নোংম**